

Aanleiding

De opvang van asielzoekers in Nederland verkeert al maanden in een crisis. Hoe kunnen we dat in de toekomst voorkomen? Naar aanleiding van de 'migratiecrisis' in 2015 adviseerde de Adviesraad Migratie (ACVZ) het kabinet in 2017 met zijn advies Pieken en dalen over de vraag hoe een meer toekomstbestendig systeem voor de opvang van asielzoekers eruit zou kunnen zien. Dat gaat dus niet over het toepassen van crisismaatregelen zoals het realiseren van noodopvanglocaties voor de korte termijn, maar over structurele oplossingen. Omdat het advies nog steeds actueel en relevant is, zetten we hier nog eens enkele conclusies en aanbevelingen op een rij.

Conclusies

1. De bestaande werkwijze waarbij het Rijk en gemeenten afspraken over de opvang van asielzoekers maken op basis van vrijwilligheid werkt redelijk bij relatief lage aantallen of gestaag toenemende aantallen asielzoekers. Het werkt niet goed bij onvoorziene, snelle en substantiële pieken in het aantal asielzoekers. En er komt altijd een volgende piek. De vrijblijvendheid van de huidige werkwijze is dan ongeschikt voor het snel realiseren van extra opvanglocaties.
2. Een meer flexibel opvangsysteem moet, tot op zekere hoogte, kunnen mee ademen met schommelingen in het aantal asielzoekers. Er moet dus altijd een zekere buffercapaciteit zijn die snel kan worden ingezet als het aantal asielzoekers plotseling fors toeneemt en die bij een afname van het aantal asielzoekers voor andere doeleinden kan worden gebruikt.
3. Voor het op peil houden van de 'doorstroom' in en de 'uitstroom' uit de opvang is niet alleen voldoende opvangcapaciteit bij het COA en behandelcapaciteit bij de IND nodig, maar moet ook het aantal verschillende typen opvangplekken bij het COA worden beperkt en moet de financiering van het COA minder afhankelijk worden van de instroom.
4. Het creëren van een 'doorgaande lijn' tussen de opvang van asielzoekers en huisvesting en integratie van statushouders wordt bemoeilijkt door de ongelijke spreiding van opvanglocaties over het land. Nog te vaak worden statushouders gehuisvest in een andere gemeente of regio dan waar ze werden opgevangen als asielzoeker. Dat komt hun integratie niet ten goede.
5. Naast alleenstaande en 'alleengaande' statushouders zijn er steeds meer andere groepen burgers die behoefte hebben aan kleinere, relatief goedkope woonruimte. De huisvesting van statushouders is geen op zichzelf staand probleem, maar is onderdeel van een breder vraagstuk van volkshuisvesting dat ook zo moet worden aangepakt.

Aanbevelingen

1. Leer van de politiek-bestuurlijke omgang met eerdere pieken en dalen in het aantal asielzoekers. Erken dat er altijd schommelingen in aantallen asielzoekers zijn en handel daarnaar. Neem als uitgangspunt voor het formuleren van een meer duurzame en integrale visie op opvang van asielzoekers en huisvesting en integratie van statushouders het gedeelde maatschappelijke en individuele belang als uitgangspunt: beperking van de duur in de opvang en een intensieve, op de toekomst (integratie of terugkeer) gerichte begeleiding en ondersteuning van asielzoekers in en tijdens de opvang.
2. Voer een wettelijke taakstelling voor gemeenten voor de opvang van asielzoekers in, vergelijkbaar met de gemeentelijke taakstelling voor het huisvesten van statushouders:
 - Stel het aantal op te vangen asielzoekers afhankelijk van het aantal inwoners van de gemeente. Wijs opvangquota toe aan individuele gemeenten, maar geef ze maximale vrijheid om te bepalen hoe de totale opvang- en huisvestingstaakstelling van de regio wordt gerealiseerd
 - Laat het Rijk de verantwoordelijkheid houden voor de eerste opvang en laat gemeenten locaties ter beschikking stellen voor de tweedelijnsopvang
 - Laat het COA bij het beoordelen van business cases voor tweedelijns opvanglocaties alleen nog op budget sturen
 - Geef lokale maatschappelijke organisaties de ruimte om de begeleiding van asielzoekers in de tweedelijnsopvang op zich te nemen.
3. Creëer een buffer voor kortdurende tekorten aan opvangcapaciteit. Handhaaf het beleid om bij een afname van het aantal asielzoekers af te schalen door de bezettingsgraad en de voorzieningencapaciteit van bestaande locaties te verlagen, waarmee feitelijk in buffercapaciteit wordt voorzien. Huur of koop daarnaast stukken grond in de nabije omgeving van opvanglocaties waar alvast nutsvoorzieningen worden aangelegd zodat daar indien nodig snel modulaire wooneenheden voor asielzoekers kunnen worden geplaatst. De kosten van het behouden van buffercapaciteit moeten worden afgezet tegen de feitelijke, maar ook de politieke, bestuurlijke en maatschappelijke kosten van noodoplossingen bij onverwachte pieken in het aantal asielzoekers.
4. Beperk het aantal verschillende typen opvanglocaties. Financier het COA niet langer op basis van die verschillende typen, maar op basis van een gemiddelde kostprijs per asielzoeker per overnachting, die is vastgesteld op grond van een berekening van de gemiddelde kostprijs van alle opvangtypen over een langjarige periode. Voorkom de inzet van crisisnoodopvang zo veel als mogelijk, met name door verhogingen van de wettelijke opvangtaakstelling voor gemeenten tijdig aan te kondigen. Door minder gebruik te maken van crisisnoodopvang neemt ook het aantal verhuizingen van asielzoekers af.
5. Stimuleer de 'uitstroom' van statushouders uit de opvang door:
 - Een grotere variatie in de inrichting en locatie van gebouwen die beter aansluit bij de verschillende woonbehoeften van Nederlandse burgers en statushouders
 - Structureel te investeren in gemengde woonvoorzieningen voor verschillende doelgroepen met een acute woonvraag, waar ook statushouders kunnen wonen
 - Niet alleen financiële opbrengsten, maar ook het maatschappelijk belang van een versnelde huisvesting van statushouders mee te wegen bij het afstoten van leegstaand Rijksvastgoed.